ASPECTUL VERBAL. REPERE PROCEDURALE ÎN AREALUL SLAV

CĂLINA PALICIUC
Universitatea „Aurel Vlaicu", Arad

Cuvinte-cheie: *lingvistică generală, aspectul verbal, arealul slab*

Lingviştii consideră, în general, că aspectul verbal este o categorie gramaticală specifică numai limbilor slave, cu excepția englezei dintre celelalte limbi indo-europene. Ca atare, într-o expunere de ansamblu a acestei categorii gramaticale, referirea la realitățile din arealul limbilor slave este nu numai necesară, ci chiar obligatorie. Există totuşi lingvişti care admit că aspectul verbal reprezintă o entitate lingvistică universală, actualizată în forme variate şi specifice în toate limbile indo-europene[1].

În ce priveşte limbile slave, modalitățile de exprimare a aspectului au fost considerate de natură morfologică de către lingviştii comparatişti şi neogramatici. Gramaticienii ce au urmat comparatiştilor şi neogramaticilor au susținut, dimpotrivă, că redarea aspectului verbal în limbile amintite şi mai cu seamă în slava veche este de natură lexicală., de tipul derivării, în special cu prefixe. Opțiunile diferite s-au datorat faptului că lingviştii comparativişti şi neogramatici încadrau derivarea cu prefixe la morfologie, de unde şi caracterul gramatical al exprimării aspectului verbal. Confuzia odată clarificată, s-a ajuns ca astăzi să existe un larg consens în a considera că redarea aspectului în arealul slav este de natură lexicală[2].

Având în vedere, aşa cum am spus, că referirea la realitățile din limbile slave, într-o lucrare de ansamblu asupra categoriei gramaticale a aspectului verbal, este de neevitat, am recurs la

BDD-A23952 © 2014 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:56:42 UTC)

descrierea, succintă, a faptelor din limba rusă, considerată ca moştenind în cea mai mare măsură modalităţile de exprimare a aspectului verbal din limba slavă veche[3].

Înainte de a arăta mijloacele concrete la care recurge limba rusă în exprimarea categoriei gramaticale în cauză, ni se pare util a face câteva referiri la „limba slavă veche" sau la „limba slavă comună" şi la teritoriul de formare a ei. Discuţiile, în acest sens, au fost numeroase şi nu o dată contradictorii. Întrucât însă nu stă în intenţia noastră aprofundarea acestor aspecte, ne vom mărgini la a semnala poziţia unui specialist în domeniu, anume S. B. Bernstein, expusă în *Gramatica comparată a limbilor slave*. Traducere şi note de G. Mihăilă, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1965.

Conform lingvistului amintit, teritoriul slav şi al limbii slave comune, în secolele al IV-lea – al III-lea a. Chr., avea ca limită vestică cursul mijlociu al Vistulei, până la vărsarea Bugului apusean. La vest de Vistula se afla teritoriul limbii venete. De altfel, precizează S. B. Bernstein, „De-a lungul mai multor secole, Vistula a constituit graniţa dintre limba slavă comună şi cea venetă" (p. 59-60). La răsărit, graniţa limbii slave comune se desfăşura pe cursul mijlociu al Niprului, de la gurile râului Pripeat până la Sula. Mai trebuie inclus în teritoriul cel mai vechi al limbii slave comune şi bazinul râurilor Teterev şi Irpen, ce formau aşa-numita Polesie Kieviană.

În ce priveşte contactul cu limbile vecine neslave, cele mai strânse şi permanente au fost cu vecinii de la nord, adică cu triburile baltice. „S-a produs – precizează S. B. Bernstein - şi o anumită asimilare reciprocă a unei părţi din populaţie. Traiul, producţia, organizarea socială a slavilor şi a balticilor erau foarte apropiate" (p. 61). Această simbioză a adus în atenţia lingviştilor problema raporturilor balto-slave, ajungându-se să se vorbească despre limba comună balto-slavă şi de un izvor comun, indo-european, al limbilor slave şi al celor baltice. Aceasta a fost o teorie dominantă până în secolul al XX-lea, când lingvişti precum Baudouin de Courtenay şi A. Meillet s-au pronunţat ferm împotriva respectivei teorii.

Dacă în ce priveşte existenţa unei limbi slave comune există un acord al majorităţii lingviştilor, nu acelaşi lucru se poate spune

BDD-A23952 © 2014 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:56:42 UTC)

despre o limbă baltică comună. Chiar dacă unii lingvişti presupun existența ei, „reconstrucția limbii baltice comune este în mare măsură irealizabilă", pentru că „multe limbi baltice au dispărut fără urmă, iar cele păstrate până astăzi nu ne dau posibilitatea, în multe cazuri, să restabilim fenomenele limbii baltice comune"[4].

Privitor la teoria limbii balto-slave, ea nu este confirmată nici de datele arheologiei. De asemenea, cei care afirmă că n-a existat o limbă balto-slavă se bazează şi pe deosebirile prea mari din domeniul vocabularului şi al sintaxei. La fel, „diferențe profunde" apar în fonetică, mai ales în epocile mai vechi. Aşadar, argumentele privind existența unei limbi comune balto-slave converg spre contestarea ei, ceea ce nu se poate spune atunci când vine vorba despre „comunitatea balto-slavă": „Asemănarea dintre limbile baltice şi cele slave – subliniază S B Bernstein – se explică prin contactul îndelung dintre triburile baltice şi cele slave, contact care a dus la formarea comunității balto-slave. Această comunitate este confirmată de existența unei arii de izoglose"[5].

În cele din urmă, datorită unor evenimente istorice, comunitatea balto-slavă s-a destrămat. Acelaşi proces l-a cunoscut şi slava comună. Divizarea a fost lentă, expresia sa exterioară fiind apariția particularităților dialectale. „Acest proces – mai arată S.B. Bernstein – a fost deosebit de intens, în urma unor evenimente istorice, la mijlocul mileniului I e.n. Este imposibil să stabilim data încheierii perioadei slave comune (chiar şi în limitele a două secole).*A doua jumătate a primului mileniu din era noastră reprezintă epoca de destrămare a unității lingvistice slave comune*" (p. 48).

Există în prezent următoarele limbi slave: limbile slave de răsărit (rusa, bielorusa, ucraineana), limbile slave de sud (bulgara, macedoneana, sârba, croata, slovena) şi limbile slave de vest (ceha, slovaca, luzaciana superioară, luzaciana inferioară, şi polona) (p. 36).

Aspectul verbal, în general, presupune două ipostaze de bază: *imperfectiv* şi *perfectiv*. Expresia lor lingvistică, în limba rusă actuală, prezintă realități destul de complexe. De precizat, înainte de toate, că termenul prin care este numit aspectul în limba rusă şi în celelalte limbi slave, inclusiv pentru slava veche, este **вид / vid**.

BDD-A23952 © 2014 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:56:42 UTC)

Termenul *aspect,* din lingvistica generală, redă fidel sensul termenului slav.

„Cu ajutorul celor două aspecte – perfectiv şi imperfectiv – orice verb, în limba rusă, are posibilitatea de a reda o mare bogăție de sensuri şi caracteristici ale acțiunii. Astfel, în funcție de aspectul lor, verbele pot exprima, din punct de vedere gramatical, cele mai diverse nuanțe de sens ale unei acțiuni sau stări. Aspectul ne arată măsura în care se realizează sau nu se realizează o acțiune, dacă este numai începută şi neterminată sau dacă este dusă până la capăt, până la obținerea rezultatului, dacă este momentană sau de durată, dacă este repetată sau efectuată o singură dată, dacă exercitarea ei cuprinde un punct, o suprafață sau o limită de timp, de spațiu, şi multe alte nuanțe”[6].

Aspectele se formează cu ajutorul *prefixelor, sufixelor, alternanțelor consonantice sau vocalice* şi al *accentului*.

Cu ajutorul ***prefixelor*** se pot forma verbede *aspect perfectiv* de la verbe de aspect *imperfectiv*. Unele prefixe modifică numai aspectul verbal, altele modifică şi înțelesul, nu numai aspectul. Din prima categorie fac parte prefixe ca[7]: **на- / па-*:*** **писать** (ipf.) (*pisatь*) **– написать** (pf.) (*napisatь*) „a scrie”; **раз- / raz-**: **будить** (ipf.) (*buditь*) – **разбудить** (pf.) (*razbuditь*) „a trezi, a deştepta, a trezi din somn”; **читать** (ipf.) (*čitatь*) – **прочитать** (pf.) (*pročitatь*) „a citi, a recita, a vorbi în public”.

În a doua categorie se înscriu prefixe ca **до- / do-**: **писать** (ipf.) „a scrie” – **дописать** (pf.) „a sfârşi de scris”; **пере- / pere-**: **писать** (ipf.) „a scrie” - **переписать** (pf.) „a copia, a transcrie, a reproduce”; **при- / pri-**: **писать** (ipf.) „a scrie” – **приписать** (pf.) „a adăuga în scris, a înregistra”; **о-**: **писать** (ipf.) „a scrie” – **описать** (pf.) „a povesti, a descrie” etc.

Cu ajutorul ***sufixelor*** se formează verbe de aspect *imperfectiv* de la verbe de aspect *perfectiv*. Cel mai frecvent utilizate sunt sufixele **-ыва-/ива- / -îva-/-iva-**, cu care se formează imperfective de la verbe de aspect perfectiv *prefixate*:

выписать (pf.) „a copia” – **выписывать** (ipf.) „idem”

писать записать (pf.) „a nota, a însemna” – **записывать** (ipf.) „idem”

BDD-A23952 © 2014 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:56:42 UTC)

переписать (pf.),,a copia,a transcrie" – **переписывать** (ipf.) „idem".

Verbele formate cu acest sufix exprimă o acțiune de *durată* sau o acțiune *repetată*.

Sufixul **-ва- / -va-** formează *imperfective* de la toate verbele care conțin rădăcinile *da-, sma-, зна-*: **дать** (pf.) „a da" – **давать** (ipf.) „idem"; **перестать** (pf.) „a înceta, a pune capăt" – **перестовать** (ipf.) „idem"; **признать** (pf.) „a recunoaşte"- **признавать** „idem". Cu acest sufix se mai obțin *imperfective* de la *perfective* formate cu prefixe de la verbe monosilabice:

вылить (pf.),,idem" – **выливать** (ipf.) „idem"

лить „a vărsa, a turna" (*lit*ь**) налить** (pf.) „idem" – **наливать** (ipf.) „idem"

перелить (pf.) „idem" – **переливать** (ipf.) „idem"

Sufixul **-ну- / -nu-** formează verbe, în majoritate, *perfective*. Verbele derivate cu acest sufix se împart în două grupe, în funcție de sens:

Verbe care exprimă o acțiune terminată şi care a dus la obținerea unui rezultat: **достигнуть** (pf.) „a dobândi, a căpăta", cu perechea lui **достигать** (impf.) „idem"; **проникнуть** (pf.) „a pătrunde, a se răspândi, a se infiltra", cu perechea lui **проникать** „idem".

Verbe care exprimă o acțiune momentană: **крикнуть** (pf.), de la **кричать** (ipf.) „a țipa, a striga, a urla"; **прыгнуть** (pf.), de la **прыгать** (ipf.) „a sări, a sălta"; **свергнуть** (pf.), de la **свергать** (ipf.) „a da jos (înv.), a răsturna" etc.

Ne mărginim, aşa cum am precizat, la ilustrarea formării aspectului prin derivarea cu prefixe şi sufixe, considerând că este procedeul cel mai bine reprezentat şi lăsând deci la o parte alternanțele consonantice şi vocalice şi accentul, nu înainte de a observa că doar într-un singur caz, acela al derivării cu anumite prefixe (v. *supra*), se produce şi o modificare de sens. În celelalte situații, schimbarea aspectului nu modifică sensul de bază al verbului. Pe lângă raportul sens-aspect, există şi un altul, legat de folosirea *timpurilor* în relația cu aspectul.

BDD-A23952 © 2014 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:56:42 UTC)

O primă chestiune vizează **aspectul verbelor la timpul trecut**, unde apar mai multe interpretări ale acțiunii verbului:

„Aspectul verbal arată că acțiunea a fost în mod sigur efectuată, că acțiunea este un proces continuu, că acțiunea a fost dusă până la capăt, până la atingerea rezultatului”[8]. Dominant aicea este aspectul *imperfectiv*, chiar şi în situația în care se arată simplul fapt că acțiunea a vut loc.

„Aspectul verbal exprimă o acțiune care durează un anumit interval de timp sau o acțiune care este efetuată într-un anumit interval de timp”[9]. Fiind vorba de o acțiune care *durează*, aspectul *imperfectiv* se impune aproape de la sine. Cu toate acestea, acțiunea durativă desfăşurată într-un anumit interval de timp se poate exprima şi prin verbe *perfective* derivate cu prefixele **по-** şi **про-**: **поработать** (pf.) „a lucra, a munci (un timp oarecare)”, **проработать** (pf.) „a lucra (un timp)”.

„Aspectul verbal exprimă anularea rezultatului acțiunii sau menținerea acestuia în momentul vorbirii”[10]. Sunt exprimate, de fapt, două acțiuni orientate în direcții opuse, prima acțiune fiind anulată de cea de-a doua.Redarea dublei acțiuni se realizează prin verbe *imperfective*. Verbele corespunzătoare *perfective* exprimă numai acțiuni care se exercită într-o singură direcție: **открывать** (ipf.) de la **открыть** (pf.) „a deschide, a destupa, a desfunda; a dezveli”, **закрывать** (ipf.) – **закрыть** (pf.) „a închide, a încuia” etc.

„Aspectul verbal exprimă o acțiune repetată sau o acțiune care are loc o singură dată”[11]. Acțiunea repetată este redată prin verbe *imperfective*, iar acțiunea care are loc o singură dată, prin verbe *perfective*. Unele verbe de aspect imperfectiv pot exprima acțiunea repetată fără ajutorul altor cuvinte: **вставать** (ipf.) „a se scula, a se ridica, a se scula (din somn)”; **давать** (ipf.) , **открывать** (v. *supra*), **закрывать** (v. *supra*) etc. Corelativele lor de aspect perfectiv exprimă o acțiune care are loc o singură dată, având acelaşi sens: **встать** „a se scula, a se ridica, a se scula (din somn), **дать** „a da , a înmâna, a oferi”, **открыть** (v. *supra*), **закрыть** (v. *supra*) etc.

Aspectul verbelor la timpul viitor este redat prin verbe *imperfective*, care indică:

BDD-A23952 © 2014 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:56:42 UTC)

Cu ce se va ocupa, ce va face subiectul acțiunii. Apar însă verbe *perfective* care arată convingerea că acțiunea va fi dusă până la capăt. Se formează astfel verbe-perechi care exprimă acest sens al acțiunii:

буду готовить (ipf.) (обед) „voi pregăti (prânzul)" – *приготовлю „*voi găti", de la приготовить (pf.) „a găti";

буду писать (ipf.) (сочинение) „voi scrie (o compunere)" – *напишу* „voi scrie", de la написать (pf.) „a scrie" etc.

De asemenea, indică acțiuni repetate sau de lungă durată. În schimb, verbele *perfective* exprimă acțiuni care vor avea loc o singură dată şi nu se vor mai repeta. Şi aici apar verbe-perechi care redau acest sens al acțiunii:

будем видеться (ipf.) (часто) „ne vom vedea (deseori) – *увидимся* (pf.) „a se vedea, a se întâlni", de la видеть „a vedea";

буду вспоминать (ipf.) (вас) „îmi voi aduce aminte (de tine)" – *вспомню* (pf.), de la вспомнить „a-şi aduce aminte" etc.

Se mai indică posibilitatea (eventualitatea) realizării acțiunii în prezent sau în viitor, sens redat, de data aceasta, de verbe de aspect *perfectiv.*

La modul **imperativ** sunt utilizate atât verbe de aspect *perfectiv*, cât şi verbe de aspect *imperfectiv*, în funcție de ceea ce se exprimă.

Verbele de aspect *perfectiv* exprimă o rugăminte, o poruncă, un ordin, un sfat cu caracter concret:

Дайте мне, пожалуйста, ваш карандаш „Dă-mi, te rog, creionul tău"

Купите мне, пожалуйста, газету „Cumpără-mi ziarul".

Verbele de aspect imperfectiv exprimă:

a) un îndemn la începerea sau continuarea unei acțiuni întrerupte;

b) o invitație politicoasă la o acțiune;

c) aprobarea de a săvârşi o acțiune;

d) îndemn la o acțiune repetată sau de durată, un sfat cu caracter general;

e) rugămintea de a schimba modul de desfăşurare a acțiunii.

În cazul verbelor folosite la **infinitiv**,se folosesc verbe de aspect *imperfectiv*. „După verbele care arată începutul, continuarea sau sfârşitul unei acțiuni se

BDD-A23952 © 2014 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:56:42 UTC)

întrebuințează numai infinitivul de aspect imperfectiv”[12]. Între verbele care indică începutul, continuarea sau sfârşitul unei acțiuni apar frecvent: **начинать** (ipf.) – **начать** (pf.) „a începe”; **кончать** (ipf.) – **кончить** (pf.) „a termina”; **переставать** (ipf.) – **перестать** (pf.) „a înceta” etc.

În toate aceste situații apar, în plus, actualizări specifice atunci când verbele sunt folosite „cu negație”. Cum nu stă în preocupările noastre de a da o descriere exhaustivă a sistemului de exprimare a aspectului verbal în limba rusă, ne-am limitat, aşa cum ne-am propus, la derivare, în general, şi la cea cu prefixe, în special. Situațiile ce pot fi întâlnite sunt mult mai diverse, dar cele expuse până aici ni se par cele mai importante şi suficient de ilustrative. Oricum, credem că putem afirma, pe baza celor arătate şi alături de alți pecialişti, că redarea aspectului verbal în slava veche şi în limbile slave moderne este de natură lexicală, şi nu gramaticală (morfologică, dezinențială)[13].

Note

1. Cf. G. Ivănescu, *Le temps, l'aspect et la durée de l'action dans les langues indoeuropéennes*, p. 59 (v. Bibliografia).
2. *Ibidem*, p. 25.
3. Datele privind aspectul verbal în limba rusă au fost preluate din Marin Bucă şi Galina Cernicova, *Gramatica practică a limbii ruse*, Editura Științifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1980.
4. *Op. cit.*, p. 34.
5. Cf. André Vaillant, *Grammaire comparée des langues slaves*, Paris, 1966, care identifică trei epoci în desfăşurarea limbii slave vechi: indoeuropeană, balto-slavă şi slavă comună.
6. S. B. Bernstein, *op. cit.*, p.232-233.
7. Formele în alfabet latin le-am dat după *Tabloul de corespondențe* din *Îndreptarul ortografic, ortoepic şi de punctuație*. Ediția a III-a, elaborat de Academia Română, Institutul de Lingvistică din Bucureşti, 1971. Am recurs la acest procedeu numai la primele exemplificări, deoarece în continuare faptele se repetă.
8. Marin Bucă, Galina Cernicova, *op. cit.*, p. 233.
9. *Ibidem*, p. 235.
10. *Ibidem*, p. 237.

BDD-A23952 © 2014 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:56:42 UTC)

11. *Ibidem*, p. 238.
12. *Ibidem*, p. 247.
13. Cf. G. Ivănescu, *art. cit.,* p.53-61 *passim.*

Bibliografie

Bernstein, S. B., *Gramatica comparată a limbilor slave*. Traducere şi note de G. Mihăilă, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1965.

Bucă, Marin, Cernicova, Galina, *Gramatica practică a limbii ruse*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1980.

Guillome, Gustave, *Temps et verbe. Théorie des aspects, des modes et des temps*, Paris, 1929.

Ivănescu, G., *Le temps, l'aspect et la durée de l'action dans les langues indoeuropéennes*, în vol. *Mélanges linguistiques.* Publie à l'occasion du VIIIe Congrès des Linguistes à Oslo, du 5 au 9 août, 1957, Éditions de l'Aacadémie de la République Populaire Roumaine, Bucarest, 1957, p. 23-61.

Vaillant, André, *Grammaire comparée des langues slaves*. Tome III: *Le verbe*, Éditions Klincksieck, Paris, 1966.

THE VERBAL ASPECT. PROCEDURAL PARTS IN SLAV AREA
(Abstract)

Keywords: *general linguistics, verbal aspect, slav area*

The article takes part of a series of studies concerning the verbal aspect in Romanian and English languages .Some linguists agree the hypothesis that the verbal aspect is a grammatical category specify only the old Slavic languages and modern Slavic languages, English being a kind of exception. That is why we took into consideration the necessity of a brief recourse to realities from the Slav area. We insisted on the Russian language, because in the specialists opinion, it is the best in maintaining the verbal aspect rendering in the old Slav. We specially underlined the verbal aspect expression through prefixing and suffixation considering them the most representative in the opposition *imperfective-perfective*, with or without the meaning change. We have also presented the relation between the verbal aspect and the temporal values of the verb. Finally we agreed the other linguists opinion, who said that the aspect in Slav languages, including the old Slav ,was lexical expressed, not morphological, desinential.

BDD-A23952 © 2014 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:56:42 UTC)